

CAMİLER

CAMİ PROJESİ HAZILAMA ESASLARI

MİMAR MEHMET OSMANLIOĞLU
MİLA MİMARLIK

CAMİLER

Şehrin silüetini oluşturan binalar, oraya ait kültürel kimlik kodlarını ele verirler. Bir başka deyişle; şehrin silüeti, o yerin üç boyutlu bir manifestosudur. Dini yapılar bir medeniyet tasavvurunun özünü teşkil eden, inanç kodlarını işaretleyen ve o medeniyetin eşya ve insana bakışının ete kemiğe bürünmüş yansımalarıdır. Mimarlık mesleğinin sanatsal açıdan en özgün örneklerinin verileceği alanların başında cami mimarisi gelmektedir. Cami formları bize tarihi geçmişimiz ve kültürel değerlerimiz açısından önemli bazı biçim ve kavramları hatırlatmakta yaşatmaktadır. 21.yy’ da mimarların cami tasarımı yaparken eskiyi kopyalama kolaylığından sıyrılarak, çağdaş yorumlar geliştirmesi, yeni tarz ve formları oluşturması medeniyet tasavvurumuzdaki inkişafın mimariye yansımaları düzleminde oldukça fazla önem arz etmektedir.

Bilge Mimar Turgut Cansever: *”Sanat eseri, varlık kâinat tasavvurunun yapılarına yansımasıdır. Eserini ortaya koyarken aldığı her karar, sanatkârın varlık ve varlığın güçleri hakkındaki tasavvuruna göre şekillenir. Bu özellikleri ile sanat, din ve ahlâk alanında yer alır”* demektedir.

Mimar eserine şekil verirken ona ruhunun derinliklerinden gelen değerleri, aşkın hikmet ve medeniyet tasavvurunu yansıtır. Müslüman bir mimarın düşünce ve ruh âlemi, ilahî vahyin ve nebevî sünnetin temellendirdiği ilkelerle örülmüş, tüm eylem ve eserlerine bu değerler manzumesi sinmiştir. Bu anlayış mimarın yetiştirdiği sanatkârlara da akislerle devam ederek “tek” olan “bir”e ulaşılır. “

I. CAMİ PROJESİNE BAŞLARKEN

Bir cami projesine başlamak için;

- Önce bu hayrın gerçekleştirilmesinde halis niyetle yola çıkacak *“müteşebbis heyet”*in (dernek veya vakıf) teşkil edilmelidir.
- İnşaa edilecek caminin kapasitesine uygun bir *“parşel”*in ayrılmış olmalıdır.
- Caminin mimari tarzı seçilmeli ve ihtiyaç programı oluşturulmalıdır. Bunun sıhhatli bir şekilde gerçekleşmesi için cami müteşebbis heyetin yanında gönüllü mimar, mühendis ve sanat tarihçilerinden katkı sağlanmalıdır.
- Cami yapımına imkân sağlayacak finansal kaynağın hazır olması ya da taahhüt edilmesi gereklidir.

Cenab-ı Hak Kur’an-ı Kerim de; *”Allah’ın meşitlerini ancak Allaha ve âhiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan kimseler i’âr eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır.”*(Tevbe, 18) buyurmaktadır.

Amr İbnu Abese (radıyallahu anh) anlatıyor: *”Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:”Kim içerisinde Allah(in adı) zikredilsin diye bir meşit bina ederse, Allah da ona cennette bir ev bina eder.”*[Nesâî, Mesacid 1,(2, 31).] buyurmaktadır.

II. CAMİ PROJELERİNİ HAZIRLAYACAK MİMARLARDA HANGİ HUSUSİYETLER BULUNMALI ?

Dini yapılar sadece yapı malzemeleri ve onları yapıya uygulayacak yapım teknolojilerinden ibaret değildirler. Onu yaptıranların niyet ve amaçları taşın toprağa sinerek ibadetle harmanlanır ve eser vücuda gelir. Camileri tasarlayacak mimarların islâm öğretilerini iyi bilen, inanç değerlerini hazmetmiş, islam mimarisi hakkında yeterli kanaat ve bilgi sahibi olmaları zaruridir. Mimarın tasarımına ruhundan bir şeyler katabilmesi için

ibadet eylemlerini yerine getirmesi ve onunla aynileşerek metafizik derinliği içinde hissediyor olması oldukça önemlidir.

Geçmişte müslüman mimarlarca özgün Osmanlı Mimarisiyle inşaa edilen “Bursa Ulu Camii”, “Şehzade Mehmet Camii”, “Süleymaniye Camii”, “Selimiye Camii”, “Sultanahmet Camii” ve “Valide Sultan Camii (Yeni Cami)”lerinde yapılan ibadetten duyulan vecd, huşû ve manevî duygu coşkunluğunun gayrimüslim mimarlarca batı tarzı barok ve ampir üslubuyla tasarlanıp- inşaa edilen “Nuruosmaniye Camii”(1755), Nusretiye Camii”(1826), Küçük Mecidiye Camii” (1848), Ortaköy Büyük Mecidiye Camii”(1853), Dolmabahçe Bezmialem Valide Sultan Camii”(1855), Pertevniyal Valide Sultan Camii” (1871) ve Yıldız Hamidiye Camii”(1886)lerinde yaşanamaması, tasarımcının ruhundan esere bir şeyler katamamasıyla izah edilebilmektedir. Çünkü yapılan her şey inancın sanat ve mimariye yansımından başka bir şey değildir.

Bunlar içinde “Nuruosmaniye Camii'nin revaklı avlusu ve Yıldız Hamidiye Camii'nin hanımlar mahfili”nin kibleye müteveccih olmayıp, açılı bir şekilde tasarlanması müslümanların ibadet derinliğinden ve islâmın ruhundan uzaklaşmanın bariz örneklerindedir. Halbuki camilerde bahçe de dahil hemen her şeyin, zemindeki taş döşemelerin dahi kibleye müteveccih ya da saf düzenine uygun tasarlanması tevhidî mimarinin esaslarındandır. Ayrıca “Yıldız Hamidiye Caminin sahnin bütünlüğünü ihlâl eden ortayerdeki iki sütünü ile barok ve ampir tarzında yapılan son dönem Osmanlı Camilerinin insan ölçeğini bozan devasa pencereleri Osmanlı Cami Mimari geleneğine ziyadesiyle aykırı bir tutumu yansıtmaktadır.

III. CAMİ PROJESİ HAZIRLANMASI İÇİN GEREKLİ BELGE, BİLGİ VE RAPORLAR

Bir cami projesinin hazırlanması için;

1. Talep edilen caminin yapılacağı yere ve mahalli mimari tarza ilişkin bilgiler

Projenin yapılacağı ülke, bölge ve şehrin tarihî ve kültürel geçmişine ilişkin mimarlık mirasına dair bilgi, belge, resim, gravür ve fotoğraflar ışığında yapılacak tasarımla ortaya çıkacak eserin bünyesinde evrensel değerlerin yanında mahalli karakteri de barındırması sağlanmalıdır. Teknik ve sanatsal içerikli bu veriler tümüyle tasarımcı mimar tarafından elde edilerek müteşebbis heyete takdim edilmeli ve temel tercihler ortak aklın değerlendirmeleriyle teşkil edilmelidir.

2. Proje Tasarım İlkeleri ve Mimari Tarz Seçimi

• Proje Tasarım ilkeleri

- Bir proje esas hazırlanmış olduğu arsaya ilişkin konum, yollarla ilişkisi, arazi yapısı, yörenin mimari tarz ve yerel malzeme imkânlarına göre “o arsa özelinde ve yörenin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış olduğundan” başka bir yerde aynen uygulanması teknik yönden mümkün değildir.
- Bu nedenle cami projeleri sadece esas hazırlandığı arsa için –tekrardan kaçınarak-bir kez uygulanmalı, meslek ahlâkı gereğince ve cami mimarisinin sürekli yenilenip gelişebilmesi için herhangi bir sebep veya şekilde aynen uygulanmak üzere bir başka proje sahibine satılmamalı, bağışlanmamalı, aynen uygulatılmamalı ve seri üretim biçiminde tip proje hazırlanmamalıdır.
- Büyük Usta Mimar Sinan inşaa ettiği hiçbir eserini aynen tekrar etmeden her seferinde daha da geliştirerek ustalık eseri olan “Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi” şaheserine ulaşmıştır.

• Mimari Tarz Seçimi

Cami tasarımında tercih edilecek mimari tarzın; yörenin tarihî geçmişiyle irtibatlı, iklim şartlarına uygun, toplumun değişen ve gelişen sosyal ihtiyaçlarını karşılayan, yerel malzeme kullanımına imkân veren, finansal imkânları aşmayan ve seçilen yapıım tekniklerine uygun olması gereklidir.

Bu çerçevede;

- Klasik/ Neoklasik[1]

- *Modern*
- *Post-modern*
- *Ultra-modern*
- *Fantastik tarz* 'lardan uygun olanı tercih edilmelidir.

[1] *Osmanlı /Selçuklu tarzı klasik tasarımlarda geçmişin aynen kopyasını inşaa etme yanlışına kapılmadan, günün ihtiyaçları, yeni malzeme ve yapım teknolojileri ile diğer imkân ve şartlar göz önüne alınarak tarihi form ve fonksiyonlar yeniden yorumlanmalıdır.*

3. Farklı büyüklükte ve Özel İhtiyaç Programlı Cami Alternatifleri;

- Büyük Ölçekli Cami ve Külliyesi /Selatin camii (5.000 kişi ve daha fazla kapasiteli)
- Üniversite / Şehir Meydanı Sembol Camii (1.000-3.000 kişi kapasiteli)
- İlahiyat Fakültesi / İmam-Hatip Lisesi Tatbikat Camii (500-2.000 kişi kapasiteli)
- Küçük ve Orta Ölçekli Cami(300-1.000 kişi kapasiteli)
- Çeşitli sosyo-kültürel birimlerle beraber tasarlanan Özel Programlı Cami (500-750 kişi kapasiteli)
- Mahalle Mescidi (150-300 kişi kapasiteli)
- Terminal, Alışveriş Çarşıları ve Site Mescidi (100-150 kişi kapasiteli)
- Akaryakıt İstasyonu/Küçük Ölçekli Terminal Mescidi (10-15 kişi kapasiteli)

4. Cami ve yapılacak yere ait gerekli belge ve bilgiler

- Kadastral bilgiler;(aplikasyon krokisi, plan örneği, halihazır pafta, plan kote)
- Tapu veya arsa/arazi tahsis belgesi
- İmar Durumu
- İnşaat İstikamet Rölövesi
- Arazi kot kesiti
- Arazi Zemin etüt raporu
- Varsa parsel üzerinden/yanından geçen enerji nakil hattı koordinatları
- Sit alanı içinde olup/olmadığı
- Parsel plan örneği üzerine harita mühendisince işlenmiş kible istikameti
- Cami kapasitesi ve bina ihtiyaç programı
- Cami arazisinin çeşitli açılardan ve yüksekliklerden mevcut halinin fotoğrafları

IV. CAMİ PROJESİ KAPSAMI

Cami yapılırken alınması zorunlu proje hizmetleri;

- Mimari Proje
- Statik Betonarme ve Çelik Projesi
- Mekanik Tesisat Projesi
- Elektrik / Aydınlatma Projesi
- Bitkisel ve Yapısal Peyzaj Projesi
- İç Mekan Düzenleme Projesi
- Metraj, keşif maliyeti